

Van E naar A

Het kan: een woning upgraden van een E-label naar een A-label. Woningcorporatie Ymere heeft het gerealiseerd in de Almeerse Stedenwijk. De huurwoningen moesten daar fors onder handen worden genomen, en die gelegenheid greep Ymere aan om ze zo energiezuinig mogelijk te maken.

Stedenwijk is een aandachtswijk waar in 2008 groot onderhoud aan 149 eengezins- en portiekwoningen gepland stond. Ymere besloot om in deze wijk uit te zoeken in hoeverre de kosten van energiezuinige maatregelen opwegen tegen de opbrengsten ervan. Kortom: hoe duurzaam zijn de investeringen en hoeveel energie wordt er uiteindelijk bespaard?

De conclusie is dat relatief eenvoudige ingrepen leiden tot zo'n 30 procent energiebesparing. De maatregelen bestonden uit het isoleren van daken en begane grondvloeren, het beter ventileren van de woningen en het vervangen van de raamkozijnen en het plaatsen van HR++ glas. De PV-panelen op het dak brachten de woningen uiteindelijk naar het energielabel A.

'Sociale duurzaamheid niet gelijk aan cohesie'

Sloop en nieuwbouw is een gepasseerd station, en woningcorporaties en gemeenten zoeken nieuwe tools om oude stadswijken nieuw leven in te blazen. Een mogelijkheid die de laatste tijd meer in zwang raakt is het activeren van het sociaal kapitaal met 'sociaal duurzame' wijken als einddoel. Bij haar 20-jarig bestaan trakteerde adviesbureau Início de Rotterdamse woningcorporatie Com wonen op gratis tips hoe te komen tot sociale duurzaamheid op complex niveau.

'Stel sociale duurzaamheid niet gelijk aan cohesie', zegt adviseur Esmeralda van Tuinen van Início. 'Mensen denken bij sociale duurzaamheid vaak aan een buurtbarbecue, maar de effecten van een buurtbarbecue verdwijnen na enige tijd. Wij zien werken aan sociale duurzaamheid als een continu proces waaraan iedereen deel kan nemen met als doel het versterken van relaties tussen mensen. Om sociale duurzaamheid een kans te geven, hanteren wij drie uitgangspunten. Een daarvan is openheid: mensen moeten de kans hebben om in en uit te stappen en zelf kunnen bepalen in welke mate ze meedoen aan een bepaalde activiteit. Verder moeten de processen die je in gang zet met een sociaal duurzame aanpak flexibel zijn. Het proces moet zich kunnen aanpassen aan een veranderende behoefte in de tijd. Een derde belangrijke voorwaarde voor sociale duurzaamheid is de continuïteit. Er moet eigenlijk een soort itererend proces op gang komen.'

Voor Com wonen werd een wooncomplex in de wijk Bospolder-Tussendijken in Rotterdam geanalyseerd. Início ging in gesprek met bewoners om de gedeelde identiteit te achterhalen. Van Tuinen: 'Het versterken van de gedeelde identiteit in een woonblok of straat kan een doel zijn bij een sociaal duurzame aanpak. Andere doelen zijn het versterken van de interactie binnen een gemeenschap, bewustwording van het effect van eigen handelen op de leefomgeving, het stimuleren van het zelforganiserend vermogen en het delen van kennis en talenten.' Het tweede programma-onderdeel was 'matchmaking', waarbij tijdens een speeddate bewoners aan elkaar aangaven welke hulp zij kunnen bieden en waar ze naar op zoek zijn. Tot slot maakten bewoners samen een programma van eisen voor de herinrichting van een binnenterrein. Van Tuinen: 'Een standaardaanpak bestaat niet. Het belangrijkste is dat je aan die drie voorwaarden – openheid, flexibiliteit en continuïteit – voldoet.'

Klimaatverandering: louter een goede zaak?

Ze durven wel bij het Kenniscentrum Toerisme in Den Haag. 'Klimaatverandering positief voor recreatie en toerisme' kopte een persbericht dat we voor de jaarwisseling ontvingen.

'Gewaagd? Ik denk dat klimaatverandering vanuit de invalshoek van recreatie en toerisme alleen maar voordelen heeft', zegt woordvoerder Hanneke Gijsbertsen van het Kenniscentrum Toerisme. 'En als je het goed inkleedt in Nederland met goede waterberging en die ook recreatief benut, levert het op alle gebieden winst op. Niet alleen voor recreatie en toerisme, maar ook voor het landschap en de veiligheid van Nederland. Ik denk juist dat we in Nederland, waar we zo goed zijn in waterwerken, ons goed kunnen wapenen tegen klimaatverandering en de voordelen moeten benutten.'

Als de temperatuur stijgt, zijn er meer dagen geschikt voor recreatie en een vakantie in Nederland, blijkt bovendien uit het onderzoek 'Een nieuw klimaat voor recreatie en toerisme' van het Kenniscentrum. Bij iedere graad temperatuurstijging zou de vraag naar binnenlands toerisme in Nederland met 5 procent toenemen. Het wordt aangenamer om te zwemmen, zonnen, wandelen, fietsen, varen en vissen. Keerzijde van de klimaatverandering zijn minder, maar wel heviger regenvuilen in de zomer en nattere winters.